

11. The letter Nicholas II Witte SY in connection with the formation of the Meeting «to organize the peasant cause» in the country – about the need to change the legal status of the peasantry. *Witte Chronicle. Documentation. Memories*. Saint-Petersburg, (in Russ.)
12. Russian State Historical Archives (hereinafter – RDIA). F. 1291. Оп. 122. D. 70.
13. Dyakin V.S. (1997) Money for agriculture. 1892 – 1914 gg. : (Agricultural credit in the economic policy of tsarism). SPb. : Publisher of the St. Petersburg University, (in Russ.)
14. RDIA. F. 1233. Оп. 1. D. 1.
15. Kononenko Y.S. Kornovenko S.V. (2016) Peasant Revolution 1902 -? gg. (Ukrainian peasant). Вуп. 16, 73-78. (in Ukr.)
17. Verkhovtseva I.G. (2016) The politicization of government peasants in the Russian Empire in 1902 – 1907 years as the initial stage of the peasant revolution (Ukrainian peasant). Вуп. 16, 58-69.

Svyaschenko Z.V. AGRARIAN CRISIS IN THE RUSSIAN EMPIRE IN THE LATE XIX - EARLY XX CENTURY AND START REVOLUTION OF PEASANT

Abstract

The late of XIX – early XX century – is ambiguous period in socio-economic and socio-political history of the Russian Empire. On the one hand, there is a super-fast development of industry, finance, banking and others. On the other – the agricultural sector is experiencing crisis. The standoff between the government and the peasantry increasingly exacerbated. In 1902 «exploded» Ukrainian Left Bank (Poltava and Kharkiv province), henceforth the revolution of peasant spread to a large part of the Russian Empire giving impetus to the Romanov Empire fatal events of 1905 – 1907 years., and 1917 year.

It is noted that the crisis of the late XIX – early XX century in the agricultural sector was caused by a many group of factors. Most farmers suffered from ineffective or ineffective management systems on the ground, they suffered from low- and landlessness, cherespositsy, pulled the deficit, equipment, tools and more. Additional obstacles that hindered the economic growth of agriculture, were questions of a legal nature.

On the need for changes in the socio-economic and socio-political situation farmers said representatives of the Russian political elite. Noting the crisis nature of agriculture, they insisted on the application of the urgent and serious measures, directed at addressing the crisis, improve financial, legal status of peasants.

In 1902, a wave of peasant uprisings in the provinces of Ukraine and Russia, that there were high concentrations of landlordism. A final role in the events of 1902 played Poltava and Kharkiv province, which stood dominance landlord and peasant land hunger. Everywhere there was an unprecedented determination before the behavior peasants and radicalism of their demands.

In the early twentieth century the historic arena stands qualitatively new farmers with revolutionary slogans liquidation of landlordism and private land ownership.

It is concluded that the agrarian crisis, triggered by ineffective or inefficient economic system on the ground, low-and landlessness, cherespositsy, attracted deficit, machinery, tools, and as questions of law, which experienced Russian Empire in the late XIX – early XX century peasant revolution caused the early twentieth century. The criterion for the start of the peasant revolution is the emergence of a qualitatively new farmer.

Key words: agrarian crisis, the agrarian question, the Russian Empire, the revolution of peasant.

Одержано редакцією 10.02.2017

Прийнято до публікації 02.05.2017

УДК 94(4)“1918/1920”

О. М. Скрипник

кандидат історичних наук,
доцент кафедри загальної історії
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
e-mail: olena-skripnik@meta.ua

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕВОЛЮЦІЙНИХ РУХІВ 1918–1920-Х РР. НА РОЗВИТОК ІДЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У даній статті проаналізовано розвиток революційних рухів у країнах Європи після Першої світової війни. Визначено причини та характер революцій. Охарактеризовано вплив, який мали європейські революції даного періоду на розвиток євроінтеграційних ідей. Здійснено аналіз праць Р. Куденхове-Калергі та Т. Масарика щодо об'єднання європейських країн.

Ключові слова: революція, євроінтеграція, Європа, Р. Куденхове-Калергі, Т. Масарик.

Постановка проблеми. Початок ХХ ст. ознаменувався значними змінами у світовій політиці. В першу чергу даний період характеризується значним революційним піднесенням, що було зумовлене революцією в Росії та завершенням Першої світової війни. Революції відбулись у Німеччині, Угорщині, Чехословаччині, Польщі, Україні, Фінляндії, народні маси виступали у Франції, Великобританії, Італії. Також піднесення національно-визвольного руху спостерігалось у колоніях і залежних країнах. Всі революційні рухи початку ХХ ст. мали неоднозначні наслідки як для самих країн, так і для міжнародних відносин загалом. Проте можна відзначити, що саме в цей час виникає ряд ідей, які у майбутньому посприяли євроінтеграції, і вплив на виникнення цих ідей мали також революційні рухи, які відбувалися в Європі. Тому доцільно буде детально проаналізувати який вплив мали європейські революції на розвиток євроінтеграційних ідей, та появу перших проектів об'єднаної Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській історіографії праць, в яких досліджується вплив європейських революцій на євроінтеграцію немає, проте є ряд досліджень про розвиток євроінтеграційних ідей початку ХХ ст., насамперед це праця С. В. Віднянського та А. Ю. Мартинова «Об'єднана Європа: від мрії до реальності» [1] в якій досить ґрунтовно досліджено біографії Р. Куденхове-Калергі та Т. Г. Масарика. Дослідження ідей європейського об'єднання знаходимо у працях А. О. Корочанської [2], [3]. Діяльність та ідеї Т. Масарика досліджували О. Кравчук [4], М. Нагорняк [5], Богуслав Бакула [6].

Метою є дослідити та проаналізувати особливості впливу європейських революційних рухів початку ХХ ст. на розвиток та формування ідей європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Після Першої світової війни Європа переживала не найкращі роки свого економічного розвитку, адже саме Європа була основним полем битв Першої світової війни, що призвело до економічної розрухи та соціально-політичної нестабільності в багатьох європейських країнах. Все частіше в політичних колах говорили про загальну європейську кризу. Одним із характерних проявів такого песимістичного погляду на майбутнє Європи була книга німецького філософа О. Шпенглера «Закат Європи».

Провідні індустріальні держави зіткнулися з глибокою економічною і політичною кризою, зумовленою проблемами повоєнної структурної перебудови. З розпадом Австро-Угорщини незалежність проголосили Чехословаччина, Югославія, Австрія, Угорщина. В Австрії та Угорщині скинуто монархії, проголошено республіки. В листопаді 1918 р. австрійський уряд підписав умови перемир'я, що були продиктовані Антантою. У вересні німецький уряд звернувся до США з проханням перемир'я, а 3 листопада 1918 р. у Кілі (Німеччина) відбулися демонстрації матросів, солдатів і робітників, що переросли в революцію. Імператор Німеччини втік, новий уряд очолили соціал-демократи, Німеччина проголошена республікою [7]. Саме на фоні таких революційних змін і з'являються перші ідеї щодо відродження європейських країн, яке мало б відбуватися за рахунок об'єднання їхніх сил.

З проголошенням Австрії республікою у листопаді 1918 р. відомий австрійський політик та науковець Р. Куденхове-Калергі чітко формує та популяризує ідеї наднаціональних політичних союзів та концепцію європейського єднання [1, 20]. Уже на початку 1920-х рр. він вказував на велику небезпеку внутрішньоєвропейської ворожнечі, через яку може відбутися нова світова війна [8].

Розпад Австро-Угорщини та створення нових держав також мали значний вплив на розвиток євроінтеграції. Адже з часом серби, хорвати і словенці зрозуміли, що самостійно захищати свій суверенітет вони не в змозі, тому і об'єднуються у Королівство Сербів,

Хорватів і Словенців, до його складу згодом увійшла Чорногорія. Дане об'єднання наглядно продемонструвало, що на той час могутність та сила окремих народів і націй можлива лише за їхнього об'єднання.

Слід зауважити, що на європейську інтеграційну ідею значний вплив мала і революція в Росії. Адже «більшовицький переворот», як деякі історики називають дану подію [9, 193], та швидке поширення соціалізму і комунізму викликали занепокоєння у ряді західноєвропейських держав.

Наприклад, Р. Куденхове-Калергі говорив, що зростання впливу Росії може значно ослабити вплив європейських країн на міжнародній арені. Більшовицьку революцію він розглядав як загрозу політичній системі Європи: «Радянська Росія становить небезпеку для Європи, проти якої єдиним захистом може бути лише об'єднання європейських країн. Основною метою європейської політики має бути недопущення російського нашествия. Тому історія ставить Європу перед вибором: або, не дивлячись на всю міжнаціональну ворожнечу, об'єднатися в єдиний союз держав, або в певний час стати жертвою російського завоювання. Третього Європі не потрібно» [10, 39]. Також Р. Куденхове-Калергі зауважував, щоб уникнути нової війни потрібно оточити Росію мініатюрними державами Малої Антанти та створити панєвропейську військову організацію. Саме на основі цих його ідей і виник «Панєвропейський союз» [1, 24].

Вагомий вплив на розвиток євроінтеграційних ідей здійснила і національно-визвольна боротьба чехів та словаків, на чолі якої був Томаш Масарик. Свої погляди на європейську ідею він сформулював у праці «Нова Європа. Слов'янська точка зору», в якій закликав до демократизації всієї Європи через форму федерації незалежних народів і дотримання прав меншин. Він зазначав, що власне Центральна Європа є тим тереном, на якому ця проблема стала однією з найболючіших [11, 25]. Т. Масарик відкидав ліберальні і марксистські погляди на народ і на відносини між народами як безрезультатні і неправильні. Звільнення народу є одночасно кроком до об'єднання людства як природного живого організму, який складається з клітин – окремих народів [6, 17]. Щодо його ставлення до більшовицької революції, то спостерігаючи за нею, він дійшов висновку про неприйнятність для чехів і європейців загалом такого російського взірця, насамперед через антидемократичний і антигуманний характер діяльності більшовиків [1, 56].

Загалом Т. Масарик був прихильником федерації, і добровільної, а не нав'язаної згори. У праці «Нова Європа» він детально визначив право малих європейських народів на самовизначення, і лише потім добровільне об'єднання для можливості спільного протистояння ворогові. Національним меншинам як характерному явищу Східної і Центральної Європи випало б завдання підтримки і розвитку міжнародних стосунків. Духовним фундаментом федеративної співпраці мала бути турбота народів про своє моральне і культурне удосконалення як основу єдності в різноманітті. Держави для Т. Масарика є засобом і гарантією розвитку щораз більшої свободи й організації народу [12, 180].

Загалом революційні рухи початку ХХ ст. дали змогу пригнобленим народам заявити про себе, про своє бажання утворити власну державу і такі держави виникають. Проте поступово стає зрозумілим, що вирішення на національному рівні багатьох економічних, оборонних та екологічних проблем є неможливим, внаслідок чого і виникає необхідність у наднаціональних європейських структурах з відповідними повноваженнями національних представництв, здатних обмежувати владу вищих інститутів і забезпечувати інтереси та потреби кожного учасника.

Саме в цей час і з'являються перші федеративні ідеї об'єднаної Європи, і як наслідок виникає Панєвропейський союз. Панєвропейський Союз заявляє, що він є прихильником Європейського патріотизму, торжества національних ідентичностей всіх європейців. Беручи

до уваги взаємозалежність і загальносвітові виклики лише сильна Європа, яка є політично об'єднаною, може гарантувати майбутнє для її народів і етнічних спільнот [2, 300].

Також в цей час виникла ідея утворення «Сполучених Штатів Східної Європи», які мали замінити в Центральній Європі Австро-Угорщину, а згодом – утворити політичне ядро Сполучених Штатів Європи. Проект СШСЕ обговорювався у грудні 1918 р. у Парижі Т. Масариком, румунським міністром закордонних справ Т. Іонеску і грецьким прем'єром Е. Венізелосом. Йшлося про федерацію 13 держав, розташованих між Німеччиною і Росією, яка б з півночі на південь охоплювала країни від Фінляндії до Греції. За винятком ініціаторів, передбачувані члени СШСЕ виступили проти утворення цього об'єднання, надавши перевагу збереженню національної незалежності. Федеративні програми в повоєнній Європі не могли бути реалізовані, оскільки новостворені держави Центрально-Східної Європи прагнули утвердити власну державність [4, 52].

Висновки. Таким чином, внаслідок Першої світової війни, розпаду Російської, Австро-Угорської, Османської, Німецької імперій, загострення всіх соціальних проблем та розчарування в існуючих структурах влади – Європу охопив могутній революційний рух. Великий вплив на революційний рух в Європі мала і революція в Росії. Всі ці революційні події підштовхнули ряд провідних європейців заговорити про об'єднання європейських держав з метою економічного відновлення Європи після Першої світової війни, недопущення нової війни і особливо протистояння більшовицькому просуванню в Європу.

Список використаних джерел і літератури

1. Віднянський С. В. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянської академії», 2011. – 395 с.
2. Корочанська А. О. Пан'європейський проект Р. Куденхове-калергі у 1920 – 1930-ті рр.: аналіз основних положень / А. О. Корочанська // Наукові праці історичного факультету запорізького національного університету, 2014, Вип. XXXVIII С. 299 – 302.
3. Корочанська А. О. «Ініціатива Бріана» на рубежі 1920 – 1930-х рр. як етап у формуванні наднаціональної свідомості в Європі / А. О. Корочанська // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2014. – Вип. 40. – С. 307 – 313. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_40_61
4. Кравчук О. Європейська ідея Томаша Масарика / Олександр Кравчук // Проблеми слов'язнавства. – 2013. – Випуск 62. – С. 47 – 57.
5. Нагорняк М. Томаш Гаррі Масарик про державотворчі процеси в Україні в першій половині ХХ століття / Михайло Нагорняк // Політичний менеджмент. – 2005. – №5. – С. 169 – 182.
6. Бакула Б. Нова Європа і слов'янство у баченні Томаша Масарика / Богуслав Бакула // Проблеми слов'язнавства. – 2004. – Випуск 54. – С. 11 – 19.
7. Pan-Europa – The parent idea of a united Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.paneuropa.org
8. Айзпурвит К. Граф Куденхове-Калергі и Швейцария как модель единой Европы / Катерина Айзпурвит // Business Mir. — 2011. — № 19— Режим доступу : <http://www.businessmir.ch/wp212/?p=153328&print=1&language=ru>
9. Орлова Т. Історія сучасного світу (ХV – ХХI століття) : Навч. посібник / Т. Орлова. – К. : Вікар, 2008. – 552 с.
10. Куденхове-Калергі Р.Н. Пан-Європа / Р. Н. Куденхове-Калергі. – М. : Вита Планетаре, 2006. – 120 с.
11. Масарик Т. Г. Право і демократія : вибрані праці / Томаш Гарріг Масарик; Упоряд. і передм. Михайло Нагорняк. – К. : Логос, 2007. – 336 с.
12. Masaryk T. G. Nová Evropa : stanovisko slovanské / T. G. Masaryk. – Praha, 1920. – Режим доступу : <https://archive.org/details/novevropastano00masa>

References

1. Vidnyanskyi S. V. & Martynov A. Yu. (2011). The united Europe :of dream to the reality. The history essays about fathers-founders theEuropean Union. Kyiv: Vyd. dim “Kyivo-Mogilyanskoyiakademiyyi” (in Ukr.).
2. Korochanska A. O. (2014). Pan European project Coudenhove-Kalergi in 1920 – 1930 : analiz the main provisions. Naukovi prazi istorychnogo fakultetu zaporizkogo nazionalnogo univertsytetu (Scholarly Works of the Faculty of History, Zaporizhzhya National University), 38, 299 – 302 (in Ukr.).
3. Korochanska A. O. (2014). “Initiative of Brian” on boundary 1920 – 1930 as a stage in the formation of supranational consciousness in Europe. Naukovi prazi istorychnogo fakultetu zaporizkogo nazionalnogo univertsytetu (Scholarly Works of the Faculty of History, Zaporizhzhya National University), 40, 307 – 313. Retrieved fromhttp://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_40_61(in Ukr.).

4. Kravchuk O. (2013). Idea of European the Tomas Masaryk. *Problemy slovyanoznavstva (Problems of Slavonic Studies)*, 62, 47 – 57 (in Ukr.).
5. Nagornyak M. (2005). Tomas Garrigue Masaryk about tate processes in Ukrainein the first half of the XX century. *Politychny imenedgment (Political management)*, 5, 169 – 182(in Ukr.).
6. Bakula B. (2004). The new Europe and slavs in the vision of Tomas Masaryk. *Problemy slovyanoznavstva (Problems of Slavonic Studies)*, 54, 11 –19 (in Ukr.).
7. Pun-Europa – The parent idea of a united Europe [Electronic recourse]. Retrieved from www.paneuropa.org
8. Ayzpurvit K. (2011). Count Coudenhove-Kalergi and Switzerlanddas a model of a united Europe [Electronic recourse]. *Business Mir*, 19, Retrieved from <http://www.businessmir.ch/wp212/?p=153328&print=1&language=ru> (in Rus.)
9. Orlova T. (2008). *The history of the Modern World (XV – XXI century)*. Kyiv: Vikar (in Ukr.).
10. Coudenhove-Kalergi R. N. (2006). *Pan-Europe*. Moskov: Vita Planetare (in Rus.)
11. Masaryk T. G. (2007). *Law and democracy: selected works*. In Nagornyak M. (Compilation). Kyiv: Logos (in Ukr.).
12. Masaryk T. G. (1920). *Nová Evropa: stanovisko slovanské* [Electronic recourse]. Praha. Retrieved from <https://archive.org/details/novevropastano00masa>

Skripnik Olena THE INFLUENCE OF EUROPEAN REVOLUTIONARY MOVEMENTS OF 1918 – 1920'S. FOR THE DEVELOPMENT IDEAS OF EUROPEAN INTEGRATION

Abstract

Introduction. In this article to analyzes the development of revolutionary movements in Europe after First World War. This period was characterized by a significant revolutionary upsurge caused a revolution in Russia. Revolution took place in Germany, Hungary, Czechoslovakia, Poland, Ukraine, and Finland, the peoples revolted in France, Great Britain and Italy. Also, the rise of the national liberation movement observed in the colonies and dependent countries. All revolutionary movements of the early twentieth century had mixed consequences for countries and for international relations as a whole. But we note that at this time, a arise number of ideas, which contributed to the future of European integration, and the impact of the emergence of these ideas were too revolutionary movements that took place in Europe.

Purpose. The aim is to explore and analyze the features of the influence of European revolutionary movements of the early twentieth century to the development and formation of the idea of European integration.

Results. With the proclamation of the Republic of Austria, in November 1918 the famous Austrian politician and scholar R. Coudenhove-Kalergiclearly creates and promotes the idea of supranational political alliances and the concept of European unity. In the early 20's. he pointed to the great danger intra hatred of what can happen on a new world war. It is necessary tonoted that the European integration idea has significant influence and revolution in Russia.

Originality. To investigated the idea of European integration T. Masaryk, namely the idea of forming a "United States of Eastern Europe." To determined the features of the emergence of pan-European Union.

Conclusion. As a result of World War I, the collapse of the Russian, Austro-Hungarian, Ottoman, German empires, aggravation of social problems and disappointment in the existing power structures – Europe has seized a powerful revolutionary movement. Great influence on the revolutionary movement in Europe and had a revolution in Russia. These revolutionary developments prompted a number of leading Europeans talk about the union of European states, for the purpose of the economic recovery of Europe after the First World War, prevent a new war and particularly confrontation bolshevik progress in Europe.

Key words: revolution, European integration, Europe, R. Coudenhove-Kalergi, T. Masaryk.

Одержано редакцією 10.02.2017
Прийнято до публікації 02.05.2017